

- 1) A mesealkotás (-írás, -mondás, -rendezés) „néhányparancsolata”?
- 2) Kedvenc-kedves mesefigura, szerző, történet, motívum, műnem stb.
- 3) Határozható-e meg magyar sajátosság a mesetájakon szerte?
- 4) Értjük, érezzük, átéljük a mesét? – legyen szó a mai gyerekekről, legyen a mai felnőtről...
- 5) Hol a helye a – tágan értelmezett – mesének
a) mindennapjainkban most, b) az irodalmi alkotóformák között ma?

Demény Péter

1. Az *Egy rózsaszál szebben beszél* című Bókay János-regény szerint Heltai Jenő azt mondta volna egyszer, hogy a darabírás titka roppant egyszerű: minden dialógussal tovább kell vinni a cselekményt. Azt hiszem, a mesének árt, ha minden mondattal továbbvisszük, mert olyanná válik, mint valami bizonygatás. Az viszont igaz, hogy nem szabad elveszteni az érdeklődést, vagy vissza kell szerezni rögtön. Talán azért valók nagyobbaknak az én meséim, mert több türelemre vágnak.

2. Fodor Sándor közeli halála mondatja velem: Kukucsi. De nemcsak ez: mikor néhány éve Udvarhelyen megkérdeztek tőlem, mit írnék egy SMS-ben, azt válaszoltam: „Kukucsi vagyok, író és vakond.” Egy vakond sötéten lapátos.

3. Én nem hiszem. De Janikovszky Éva, Lázár Ervin, Hervay Gizella vagy a *Macskafogó* mégis csak magyarul van.

4. Értjük, érezzük és át. Aki elveszítette az illúzióit, az is ragaszkodik hozzájuk.

5. Úgy tűnik, az irodalomba egyre inkább betör, nyilván azért, mert „igény van rá”. Lélekigény.

Faragó Laura

1. Egyetlen parancsolata van a mesealkotásnak: ne legyen unalmas! Mert a művészet legnagyobb ellensége az unalom.

Igazi jó mesét többnyire közösség alkothat – ezért számomra csak a népmese érdekes –, amikor is szájhagyomány útján terjed s így csiszolódik. A lényegtelen részek letöredeznek róla, s csupán az marad meg az emlékezetben, amihez úgynevezett belső köze van az embereknek – ay emberiségnek. A népmesék, mint „összművészet”, ősi üzeneteket hordoznak; s olyan régi a gyökerük, mint-ha Noé bárkájából bújtak volna elő. Gyönyörködtetnek, nem magyaráznak

– mégis tanítanak! Élni tanítanak, többnyire humorral, mintha tükröt tartanának elénk; mert az ember igaz, hogy csodálatos, de mégiscsak „szánandó jószág”!

2. Kóka Rozália népmesegyűjtése a „kedvenc” – ugyanis nem tette át a történeteket irodalmi nyelvre, hanem autentikusan, a nép nyelvén rögzítette azokat.

3. Erre a válaszra nem vagyok illetékes, nem foglalkoztam nemzetközi népmese-összehasonlítással, sőt, még a magyar népi dialektusok jellegzetességeit sem boncolgattam – de valószínűnek tartom a különböző mesetájak sajátosságait; hiszen a népdalokban nagyon is tetten érhetők a tájegységek stílusjegyei. Az alföldi népdalok „egyenesekek”, átláthatók, kevésbé díszítettek, míg az erdélyi havasok dalai olyan egyedi tünemények, mintha a túléléssel vívnák meg furfangos harcukat, hogy fönmaradjanak! A dunántúli népdalok a dimbes-dombos táj tekervényeit tükrözik, sok-sok humorral, míg a felvidékiek népdalai kristálytisza hangzásukkal szinte „harapják a levegőt” – akik ezeket a népdalokat hallgatják, maguk is fölfrissülnek. Valahogy így lehet a népmesékkal is: a táj természetrajza igenis meghatározó!

4. Számomra – amint említettem – csak a népmese az érdekes; és szinte „külön csoda”, hogy annyi rétege van a meséknek, ahány rétege a földnek; szinte minden időréteg megtalálható bennük, hiszen nincs kezdetük és nem is lesz soha végük! Talán ezért köt le minden hallgatót – korosztálytól függetlenül –, mert a végtelenből jön, és a végtelenbe tart; ezáltal megérezzük kozmikus voltunkat, s szabadságunk tükröződik bennük. A mesén kívül talán nincs is olyan műfaj, amelyet egyszerre és egyaránt élvezhet gyermek és felnőtt.

5. Sokszor gondolok arra, hogy kevés az olyan boldog nép, mint a magyar; hiszen minket megajándékozott a sors egy Jankovics Marcell–Szabó Gyula–Káláka-féle népmesei rajzfilmsorozattal; akik végignézték ezeket a mesefilmeket, nagyon jól tudják és érzik, hogy értékében hasonló nagyságúak, mint Bartók Béla *mikrokozmosz* kötetének zongoradarabjai vagy Kodály Zoltán kórusművei. Vetekednek a nagy reneszánsz kultúrákkal... egyszóval: világszínvonalúak! Kár, hogy nyelvünk nem világnyelv, így sokan kimaradnak eme égi-földi tüneményből.

Gyárfás Endre

2. Kedvenc mesefiguráim a kópék, akik furfanggal győznek a hatalmasokon, a szegények gyötrőin, megalázóin. Pl. Ludas Matyi, Naszreddin Hodzsa, a szabócska, az afrikai népmesék kis antilopja stb.

3. A magyar népmesekincs az európai, nemzetközi népmesék családjába tartozik. Egyéni sajátosság talán az, hogy nem kedveli a horrort annyira, mint a német. Grimmék meséiben túlteng a borzadály (*Jancsi és Juliska, Hófeherke, Hamupipőke, Csizmás kandúr...*).

Ez azért lehet, mert a germán mitológia, melynek maradványai a német népmesék, tele van az istenek intrikáival, véres küzdelmeivel. A magyar mítosz-foszlányok (finnugor, török eredet) szelídebbek.

4. „Átéljük-e...?” A 3-4 éves gyerek tudatában, érzelmeiben még nem válik el élesen mese és valóság. De azért bizonyos esetekben tud disztingválni. Saját példa: egyik Dörmögő-darabomat játszotta egy színház. Az I. felv. végén a bocskok börtönbe kerültek. Szünetben a három jelmezes felnőtt színész az előcsarnokban mézeskalácsot árult. Jött egy négyéves kislány, és azt kérdezte tőlük: – Ugye, ki fogtok szabadulni?

Jankovics Marcell

1. a) Szerezz előtte műveltséget: ismerj meg mennél több népmesét, a változataikat is!

b) Hallgass a gyerekekre, olyan mesét írd, rajzolj, animálj, amilyenek az ő álmaik!

c) Tudd meg, miért fontos a mese, és miért örök érvényű!

d) Azért, mert lelkünk mélyéből fakad, ezért gyógyít gyermekkori traumákat;

e) mert a fentiekből következően az álmok ihlették; és az ember már akkor álmodott, amikor még állat volt, és akkor is álmodni fog, amikor már gép lesz;

f) mert a mesemondók törődtek azzal, hogy a világról alkotott mindenkori fogalmaik beleépüljenek, és az örök körforgás ritmusa határozza meg a szerkezetét.

g) Ezért a meséd egyszerre legyen korszerű és hagyományos, világkép-hordozó!

h) Ne elégedj meg azzal, hogy tanmesévé szürküljön!

i) A nyelve pedig legyen képes beszéd!

j) Képeid viszont sohase szolgálják ki a „felülről” rombolt közízlést!

2. Csak a népmesék és a népmesei morfológiát követő mesék hatottak, hatnak rám. A mesefigura lekezelő meghatározás. Hívd mesealaknak, ennyit legalább megérdemel!

3. A magyar népmesék sajátossága, hogy többnyire fiú a hőse, míg Grimmnél inkább a keresett személy emelkedik a hősnő rangjára. Hogy egy példával érzékeltessem: a magyar népmesékben a királyfit követjük útján a tündérhez Tündérországba, föl az égig érő fán vagy le az alvilágba az elrabolt királylány visszaszerzésére. A királylány, tündér menet közben ritkácskán, átalakban tűnik föl, a végén jelenik csak meg teljes valójában.

A Grimm gyűjtötte mesékben Hófehérke, Csipkerózsika, Hamupipőke személyében a nő történetét ismerjük meg, az őt kereső és megtaláló királyfi csak a mese végén bukkan föl. Emellett a magyar mesék archaikusabbak (népibbek és tündéribbek), a nyugat-európai mesék történetisege, „gótikus” környezete, illetve polgárosultabb, városiasabb atmoszférája nyilvánvaló.

4. Mesefilmjeim, illusztrációim, írásaim és előadásaim a tanúi, hogy megteszek mindent azért, hogy értsük, érezzük, átéljük őket.

5. A népmeséknek a mindennapjainkban, családi, óvodai, iskolai nevelésben, és persze a 16 éven felüli meséknek a felnőttek világában is. És filmen is. Sajnos, a fantasy-könyvek és filmek a lényegyet kilúgozva, a csodát trükké lefokozva fogják meg a közönséget.

Kovács Marianna

1. Alaptétel: *A népmese az élőszó művészete.*

Ha a népmesét felolvassuk, kizárjuk magunkat és a hallgatóságot is az alkotásból.

A mesei cselekményt olyannyira kell ismernünk, mintha velünk történt volna. A történetet képekben látva magunk előtt, a legapróbb részletekig el tudjuk mesélni. (Az út bal oldalán a legkisebb szederbokor tövében...) A mesemondás művészete a mesei nyelvben rejlik. Sok mindent meg kell tanulnunk (a mesei neveket, helyszíneket, tárgyakat, a szereplők párbeszédeit, a szövegben szereplő mesei formulákat), meg kell tartanunk a klasszikus hármasszámot (Mesekezdő formula, 1. Kezdeti nehézség: károkozás, hiány, 2. Bonyodalom, 3. Megoldás: szerencsés vég, házasság – Mesezáró formula). A mesemondónak hitelesnek kell lennie közönsége szemében. (Saját nyelvjárásban, tisztán beszél, természetes testhelyzetben, spontán gesztikulál.) A mesemondást befolyásolják a mesemondás körülményei (a mesemondás alkalmi, a hallgatóság elvárásai, a külvilág eseményei, saját előadói egyénisége, a mesét hallgató csoport „rezgése”).

2. Örök kedvencek gyermekkorom idősebb emberei, kik óvoda híján vették rám. Munkájukat végezve folyamatos meséléssel tartottak kordában. A tényleges történések mesével keveredtek. A mai napig hiszem, hogy háznak ablakából kitekintve láttam egy tevekaravánt átvonulni a falun. A halovány gyantát az táplálja, hogy Aladdin ott ült az egyik jószág két púpjá között. Ezen belül minden mesei műfajból van folyamatosan változó aktuális mese-kedvenc. Számomra a mese akkor jó, ha jókedvre derít, vagy épp ellenkezőleg, könnyekre fakaszt, de érzelmektől mentes nem lehet.

3. Ha horvát népmesét mondok magyarul és nem használnám a magyar mesei formulákat, akkor a horvát népmese egyszerű történetként hatna. De a horvát nyelvű mesélésbe soha nem fordítom bele a magyar mesei nyelvet, egyszerűen idéten lenne. Ezenkívül sokszor a mesei cselekmény is magában hordozza az adott nép jellegzetességeit. Változnak a helyszínek, tárgyak. Igen sok a közös tőről fakadt mese, de ugyanakkor a mesén belül igazodunk az adott nép kultúrájához.

4. A mesemondó közönsége akkor jó, ha „értő füllel” hallgatja a mesét, azaz ismeri a mesei szabályokat és a mesei nyelvet. A mese irodalmi alkotás, kódolt, szimbolikus nyelvzete van. Ha nagyobb gyermekek először hallják, meglepődnek, hirtelen nem értik, mert nem a hétköznapi nyelven szól hozzájuk. Aztán beleszerelmesednek, mert olyan ez, mintha lenne egy saját titkos nyelvünk. Sokszori mesehallgatás után a mesei formulák mondásába bekapcsolódnak, ha téveszték, azonnal kijavítanak. Új résztvevő (pl. pedagógus, ki a csoportot kíséri) mikor először hallja, nem érti, mi történik, pedig csak egy nyelvet beszélünk, a mese nyelvét.

A mai felnőttek nem tudják, hogy a mese nem a gyerekek műfajaként keletkezett. Meggyőződésem, a mesét minden felnőtt szereti, csak nem tud róla.

5. A mese beszéd. Itt a helye közöttünk. Na de ha nem volt alkalmunk ilyen szóbeliségben felnőnünk, mit tehetünk? Szerencsére nagyon sok felgyűjtött

mesénk van, ezeket néprajzi kiadványokban megtaláljuk. Vannak gyerekeknek „átírt” mesekönyvek is, azonban szigorú válogatásra intenék mindenkit, a ponyva itt is erősen jelen van!

Vörös István

1. Egyetlen olyan irodalmi szabályt se ismerek, ami mindig érvényes lenne, vagy aminek az ellenkezője is ne tenné meg segédegyenesnek, számárveztőnek. Így aztán mondhatok ilyeneket: „A meseíró ne szóljon ki a meséből, ne oktasson, ne gügyögjön, ne legyen szájbarágós, amit mond, mégis legyen követhető... stb.” – de csak azért mondom, mert célszerűnek látszó célkitűzések, ám ha komolyan vesszük őket, akár ezek is bilincsbe verhetnek. Egy meseíró pedig ne járjon bilincsben. Vagy mégis? Egyszer volt, hol nem volt, válaszol a mese. Mind a kettő igaz.

2. Mi számít még mesefigurának? A klasszikus mesefiguráknak nincs úgy jellemük, hogy meg lehessen szeretni őket egy történeten kívül, annak összefüggései, varázslata nélkül is. Nagyon kedvelem Juharfalvi Emilt. Bár ő már inkább regényhős. *Hétköznapi gyerek, de zseniális. Nem óriás. És nem törpe.* Szeretem a gyerekeknek szánt nagyregényeket. Astrid Lindgen, Cornelia Funke. És a Herry Potter hét kötete is meglehetősen foglalkoztat.

3. *Épp a magyar nyelv* adja meg ezt a sajátosságot, és mindaz, ami a nyelvből következik. A magyar tájat nem látjuk a mesében, hanem halljuk és értjük. Vagy félreértjük és félrehalljuk.

4. A mai felnőttekkel kapcsolatban inkább azt lehetne kérdezni: Értenek-e bármi mást a meséken kívül? És észreveszik-e, amikor mesével van dolguk? A világban is, a filmekben is, az irodalomban is csak a mese kell nekik. Hogy én ezt már mennyire unom!

A gyerekekkel nincs különösebb baj.

5. A mesét mindennapjainkból sürgősen el kéne tüntetni. Az irodalmi formák között is kezd túltengeni. A mese maga az elbeszélés, a történetmondás. Kicsit túl sok a történetből. Ha szűkebben vesszük, és a varázsos történetet értjük alatta, arra viszont azt mondhatom, hogy az irodalomban már túl sok a varázslat. Valahogy olcsóvá vált. A mesében meg túl sok a hétköznapi. Valahogy túl drágává vált.